

24. CR's 100 Best Corporate Citizens, 2017. CR Magazine. URL: http://www.thecro.com/wp-content/uploads/2017/05/CR_100Bestpages_digitalR.pdf.
25. Banerjee J., 2013. India Mandates Corporate Social Responsibility: The 2 Percent Bill. URL: <http://archive.gbchealth.org/asset/india-mandates-corporate-social-responsibility-the-2-percent-bill>.
26. Hiralal M., 2013. India: Corporate Social Responsibility. Indian Companies Act 2013. Available at: <http://www.mondaq.com/india/x/366528/Corporate+Governance/Corporate+Social+Responsibility+Indian+Companies+Act+2013>.
27. Ohlrich N., 2017. Mandatory Corporate Social Responsibility in India: How Is It Working? Nonprofit Quarterly, February. Available at: <https://nonprofitquarterly.org/2017/02/17/mandatory-corporate-social-responsibility-india-working/>
28. Balch O., 2016. Indian law requires companies to give 2% of profits to charity. Is it working? The Guardian. Available at: <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2016/apr/05/india-csr-law-requires-companies-profits-to-charity-is-it-working>
29. De Cremer D., 2016. Corporate Social Responsibility (CSR) In China: Huawei as a Case Study. The European Business Review, August. Available at: <http://www.europeanbusinessreview.com/corporate-social-responsibility-csr-in-china-huawei-as-a-case-study/>
30. Yuan R., 2017. From CSR to Business Sustainability in China. AmChamChina, January. Available at: <https://www.amchamchina.org/news/from-csr-to-business-sustainability-in-china>.
31. Liu M., 2015. Is corporate social responsibility China's secret weapon? World Economic Forum, March. Available at: <https://www.weforum.org/agenda/2015/03/is-corporate-social-responsibility-chinas-secret-weapon/>
32. Lin L., 2010. Corporate Social Responsibility in China: Window Dressing or Structural Change. Berkeley Journal of International Law, 28 (1), p. 64-100. URL: <http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1377&context=bjil>.
33. Sustainability Disclosure Database, 2017. Available at: <http://database.globalreporting.org/search/>
34. Barnett T., 2018. Corporate Social Responsibility. Available at: <http://www.referenceforbusiness.com/management/Comp-De/Corporate-Social-Responsibility.html>.
35. Runde D.F., 2011. The Evolution of Corporate Social Responsibility. Center for Strategic and International Studies, March. Available at: <https://www.csis.org/analysis/evolution-corporate-social-responsibility>.
36. Hohnen P., 2007. Corporate Social Responsibility: An Implementation Guide for Business. International Institute for Sustainable Development. Available at: http://www.iisd.org/pdf/2007/csr_guide.pdf.
37. Cisco, 2017. Corporate Social Responsibility 2016 Report. Available at: <https://www.cisco.com/c/dam/assets/csr/pdf/CSR-Report-2016.pdf>.
38. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council, 2014. Official Journal of the European Union, 15 November. Available at: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj>.
39. Bakaliev O.M., 2015. Sociological sections of Ukrainian society, pp. 11-19. Available at: <http://ief.org.ua/docs/sr/286.pdf>.
40. Zlenko S., 2016. Trust in social institutions 2016. Available at: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678&page=1>.
41. Ukraine Consumer Confidence, 2018. Trading Economics. Available at: <https://tradingeconomics.com/ukraine/consumer-confidence>.
42. Global Compact, 2018. Participants. Available at: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/participants>.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 2(197): 19-23

УДК 336.7; 336.5

JEL classification: G2

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/197-2/3>

Т. Затонацька, д-р екон. наук, доц.
ORCID iD 0000-0001-9197-0560
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ,
Г. Терещенко, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.
ORCID iD 0000-0002-9458-2843
Інститут освітньої аналітики, Київ

КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Висвітлено проблеми фінансового забезпечення вищої освіти в Україні. Проаналізовано застосування кредитних механізмів фінансування здобуття вищої освіти в Україні, а також досліджено схеми кредитування у зарубіжних країнах. Зроблено висновки про необхідність подальшого розвитку кредитних механізмів фінансування здобуття вищої освіти, а також розроблено відповідні рекомендації щодо перспектив трансформації державних пільгових кредитів у кредити під гарантії уряду.

Ключові слова: кредит; кредитний механізм; фінансування вищої освіти.

Постановка проблеми. На сьогодні система вищої освіти в Україні відчуває дефіцит фінансових ресурсів для забезпечення ефективної роботи вищих навчальних закладів, передусім якісної підготовки фахівців для національної економіки. Брак бюджетних коштів для фінансування закладів освіти зумовлює необхідність пошуку нових механізмів фінансування. Варто зазначити, що проблема фінансування вищої освіти на сьогодні є однією із актуальних економічних проблем усіх країн світу. Одним із дієвих механізмів фінансування здобуття вищої освіти визначається кредит. Проте тривають дискусії серед науковців та практиків стосовно економічно обґрунтованих обсягів надання кредитів на освіту. Наприклад, у США представники різних партій (республіканці та демократи) дотримуються діаметрально протилежних точок зору щодо проблеми надання кредитів на здобуття вищої освіти. Зокрема, забезпечення сприятливих умов

прямого кредитування студентам зробили частиною своєї передвиборчої платформи демократи.

Фактична відсутність дієвого кредитного механізму фінансування здобуття вищої освіти в Україні актуалізують пошуки науково обґрунтованих шляхів розвитку освітнього кредиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку механізмів фінансування вищої освіти, страхування та кредитування займалися провідні зарубіжні та вітчизняні науковці. Зарубіжні вчені Н. Барр [1], М. Блауг [2], Б. Вульф [3], Б. Чапмен [4] зробили вагомий внесок у наукове розв'язання проблем фінансового забезпечення вищої освіти, розглядаючи проблеми фінансування освіти як проблеми розвитку людського капіталу в контексті формування інноваційної моделі економіки. Також і вітчизняні вчені досліджували актуальні питання розвитку вищої освіти через різні механізми фінансування. Наприклад, у працях Т. Боголіб розг-

лядаються питання фінансового забезпечення вищої освіти України, зокрема роль державного фінансування у створенні університетів світового ринку [5]. Питання розвитку бюджетного механізму фінансування вищої освіти в Україні розглядалися у наукових працях Т. Єфименко та С. Лондара Також диверсифікація джерел фінансування освіти (залучення коштів студентів, запровадження освітнього кредитування, відкриття програм платної додаткової професійної освіти, проведення наукових досліджень на замовлення тощо) визначається науковцями як спосіб зменшення ресурсної залежності вищих навчальних закладів від держави [6]. Науковці визначають сутність освітнього кредиту, зазначаючи, що в його основі лежать традиційні принципи кредитування [7], хоча деякі вчені виділяють і специфічні [8]. Утім, поряд із значним доробком вітчизняних учених щодо визначення напрямів удосконалення механізмів фінансування вищої освіти в Україні, актуальним залишається дослідження кредитних механізмів. Наголосимо, що в Україні кредитні механізми фінансування освіти не розвинені, що зумовлює проведення дослідження та вироблення науково обґрунтованих шляхів розвитку та визначає актуальність даної статті.

Методологія дослідження. Для наукового обґрунтування розвитку кредитного механізму фінансування здобуття вищої освіти застосовувався метод критичного аналізу наукової й методичної літератури, практичного досвіду фінансування здобуття вищої освіти в Україні та країн ЄС, зокрема, проаналізовано наукові праці відомих учених; узагальнено ідеї науковців, які безпосередньо вивчали механізми фінансування здобуття вищої освіти.

Мета статті. Основною метою статті є дослідження сутності кредитного механізму фінансування вищої освіти як перспективного, але не розповсюдженого джерела фінансування в Україні. Також за мету ставиться розроблення рекомендації щодо застосування кредитного механізму фінансування вищої освіти в Україні.

Основні результати. Кредит на здобуття вищої освіти надається у різних формах та різними схемами. Проте за своєю економічною природою кредитування

вищої освіти має ознаки споживчого кредиту із цільовим характером використання та, як правило, довгострокового.

На сьогодні, згідно із вітчизняним законодавством, для одержання вищої освіти громадяни можуть отримати:

- державний пільговий цільовий кредит;
- споживчий кредит від комерційних банків та небанківських кредитних інституцій.

Порядок державного кредитування здобуття вищої освіти затверджений Постановою Кабінету міністрів України "Про затвердження Порядку надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти" [9]. Відповідно до згаданої Постанови цільовий пільговий державний кредит для здобуття вищої освіти за денною, вечірньою та заочною формою навчання у вищих навчальних закладах незалежно від форми власності можуть одержати молоді громадяни України віком до 28 років, які успішно склали вступні іспити (на сьогодні ЗНО) або навчаються на будь-якому курсі вищого навчального закладу (одержувачі кредиту). Кредит надається тільки один раз на навчання за однією і тією самою спеціальністю для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра у вищому навчальному закладі, що функціонує на території України.

Відповідно до Постанови [9], кошти на надання кредитів передбачаються у Державному бюджеті України Міністерством освіти і науки України для оплати навчання у вищих навчальних закладах усіх форм власності, крім комунальної. Розмір кредиту визначається щороку до 1 квітня вищим навчальним закладом державної форми власності виходячи із вартості навчання (за винятком стипендії) відповідно до форми навчання і затверджується центральним органом виконавчої влади, у підпорядкуванні якого перебуває вищий навчальний заклад.

Загальні обсяги пільгового довгострокового кредитування на здобуття освіти з початку ухвалення постанови наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Державне пільгове довгострокове кредитування на здобуття освіти (тис. грн)

Роки	Надання кредитів		Повернення кредитів	
	план	факт	план	факт
2004	13 500,0	н/д	0	0
2005	13 500,0	н/д	0	0
2006	14 715,0	н/д	0	0
2007	14 715,0	14 715,0	0	0
2008	14 715,0	14 715,0	0	0
2009	14 715,0	14 715,0	0	0
2010	14 715,0	8 869,5	0	0
2011	5 300,0	5 300,0	0	0
2012	5 000,0	5 000,0	0	0
2013	5 000,0	1 773,2	0	0
2014	0	0	0	0
2015	0	0	0	0
2016	0	0	0	0

Джерело: складено авторами за даними Державного казначейства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

Державне пільгове кредитування на здобуття вищої освіти розпочалося у 2004 р., тобто термін сплати відсотків та тіла кредиту ще не настав. Сума кредиту повертається зі сплатою 3 % річних протягом 15-ти років, починаючи із 12-го місяця після закінчення навчання у вищому навчальному закладі до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів із виплатою щороку 1/15 частини загальної суми одержаного кредиту та відсотків за ко-

ритування ним. Одержувач кредиту на навчання за рахунок Державного бюджету України повертає кредит і відсотки за користування ним через вищий навчальний заклад на рахунки МОН, інших центральних органів виконавчої влади, у підпорядкуванні яких перебуває навчальний заклад вищої освіти, із подальшим зарахуванням коштів до Державного бюджету України.

Загалом, із наведених даних у табл. 1, важко зробити висновки про ефективність і прозорість надання

державних пільгових кредитів. Ми можемо лише констатувати, що загальна динаміка надання державних кредитів звелася до нуля у 2016 р. А, наприклад, у 2009 р. становила понад 9 % загального обсягу фінансування вищої освіти, що є доволі вагомим.

У постанові зазначається, що розпорядники бюджетних коштів забезпечують цільове й ефективне використання коштів, передбачених у відповідному бюджеті для надання кредитів. Зазначені кошти використовуються з урахуванням необхідності виконання бюджетних зобов'язань минулих років, узятих на облік в органах Казначейства, у разі їх відповідності паспорту відповідної бюджетної програми.

Ураховуючи суттєве зменшення державного фінансування вищої освіти, зазначимо, що державне пільгове кредитування стає достатньо актуальним і дозволить забезпечити доступність вищої освіти всім бажаючим.

Утім, на нашу думку, неможливо проаналізувати ефективність цих бюджетних витрат: які вищі навчальні заклади отримували із державного бюджету в рамках кредитування навчання, а також проаналізувати персональний склад одержувачів кредитів. Тобто доцільно забезпечити прозорість державного кредитування здобуття вищої освіти з метою уникнення нецільового витрачання бюджетних коштів. Зауважимо, що виходячи із вітчизняних реалій, така схема державного кредитування містить великі корупційні ризики та потребує удосконалення із використанням досвіду розвинених країн, який буде висвітлено далі.

Стосовно кредитування здобуття вищої освіти з боку комерційних банків, слід зазначити, що спеціальних довгострокових кредитів на навчання не існує. Ті банківські продукти, які пропонуються як кредит на освіту, є звичайними споживчими кредитами. Натомість можна взяти звичайний споживчий кредит на навчання як із заставою, так і без. Відсотки за такими кредитами нічим не відрізняються від ставок на інші споживчі кредити.

У разі, якщо необхідна невелика сума (як правило до 30–70 тис. грн) і на короткий термін, то можна навіть оформити звичайну кредитну картку, отримати споживчий кредит без застави. Однак головним недоліком цього кредиту є високі відсоткові ставки – у середньому 40 % річних.

За нижньою ставкою (у середньому 25–30 %) можна отримати довгостроковий кредит під заставу. Сума такого кредиту може сягати і 1 млн грн, що передусім залежить від заставного майна. Утім 25–30 % є великими відсотками та не роблять такі кредити широкодоступними. Також є великий ризик для позичальника втратити заставне майно. Тобто, з одного боку, механізм комерційного кредитування навчання в Україні існує, але із другого боку, середньостатистичний українець не у змозі оплатити такі високі відсоткові ставки.

Безперечно, що банк не може забезпечити самостійно довгострокове кредитування здобуття вищої освіти під низькі відсотки через потенційні ризики неплатоспроможності позичальника. Комерційним банкам важко визначити платоспроможність позичальників через асиметричність інформації, що унеможлиблює розвиток комерційного кредитування вищої освіти без державної підтримки. У свою чергу, криза банківської системи України в останні роки додатково зумовлює необхідність втручання та підтримки держави в процесі забезпечення доступності кредитних ресурсів для студентів, тому що головною метою розвитку кредитування здобуття вищої освіти є фінансова допомога студентам, які не здатні покрити витрати на освіту.

Зважаючи на інтеграцію України в єдиний світовий освітній простір, доцільним є дослідження та застосу-

вання у вітчизняній практиці досвіду використання кредитних механізмів фінансування здобуття вищої освіти в розвинених країнах, які вже сьогодні забезпечили інноваційний тип економіки, побудований на використанні нових знань.

Також зауважимо, що аналіз міжнародного досвіду застосування кредитних механізмів фінансування освіти демонструє, що схеми державного кредитування є доволі розповсюдженими, а кредитування освіти комерційними банками є не таким популярним [10]. Кредитування здійснюється за різними схемами: заставні кредити із фіксованими платежами; заставні кредити із прогресивними платежами; прогресивне оподаткування через податкову та страхову системи; відстрочена плата за навчання тощо. Як правило, ці схеми реалізуються із залученням державних агентств [11].

У свою чергу, кредитування здобуття освіти в США має дві форми: приватні кредити та федеральні. Приватні – це, як правило, звичайні споживчі кредити, які мають цільовий довгостроковий характер і надаються відповідно до процедури банківської установи. Також ці кредити є не забезпеченими та мають різні схеми погашення, у т. ч. із відстроченням платежів на термін навчання та виходу позичальника на роботу. Відсоткові ставки за такими кредитами устанавлюються банківської установою й підлягають обов'язковому страхуванню. Є досвід сек'юритизації студентських кредитів за прикладом іпотечних.

За формою надання, приватні кредити у США на здобуття вищої освіти бувають прямими (позика надається безпосередньо студенту) та опосередкованими (через університет, коледж). Кредити, які надаються вищим навчальним закладам, надходять відразу на рахунки університету. Переважна більшість приватних кредитів пов'язана із кредитною історією позичальників, тому відсотки за такими кредитами відрізняються. Тобто позичальники із відмінною кредитною історією можуть отримати нижчі відсотки. Слід також наголосити, що у США на ринку освітніх кредитів функціонує велика кількість банків та небанківських кредитних інституцій. Передусім це доводить прибутковість даного виду кредитування у США.

Федеральні кредити, на відміну від приватних, надаються під гарантії уряду США. Також урядом визначається ставка за кредитами, яка пов'язана зі ставкою рефінансування і не перевищує 8 % річних. Федеральне кредитування здійснюється через акредитовані кредитні інституції, або безпосередньо університетами. Найрозповсюдженішими та популярними серед позичальників є урядовий кредит, який здійснюється за двома програмами: 1) Federal Direct Student Loan Program – федеральна програма прямого студентського кредитування, яка надається студентам та їхнім батькам безпосередньо урядом США; 2) Federal Family Education Loan Program – федеральна сімейна освітня програма, за якою студент звертається в банк або іншу кредитну організацію. У цьому випадку кредит видається під гарантії федерального уряду [12, 13]. Загалом обидві федеральні програми кредитування гарантуються Управлінням освіти США.

Фінансування вищої освіти у Франції здійснюється майже на 90 % із коштів державного бюджету. Їхнім розподілом займається Головне управління фінансів і адміністрації Міністерства національної освіти Франції. Навчання в державних навчальних закладах вищої освіти Франції є безкоштовним або коштує мінімальні суми для всіх, включаючи іноземців (університети стягують з іноземних студентів лише номінальну плату). Університетська вища освіта є переважно державною і

відносно дешевою (від 170 євро щорічно). Зі студентів щорічно стягується вступний внесок, а також певна сума за кожний одержуваний диплом або посвідчення. Їхні розміри встановлюються міністерством на початку кожного навчального року. У той же час у приватних закладах (абсолютна більшість яких становить комерційні школи) або на платних курсах навчання й підвищення кваліфікації плата за навчання визначається в розрахунку покриття всіх витрат і може бути дуже високою. Державні стипендії одержує незначна частина студентів із родин з обмеженими матеріальними можливостями. В окремих випадках студентам може бути видана безвідсоткова позичка з умовою погашення не пізніше, ніж через 10 років після закінчення навчання. Студенти мають право на відшкодування витрат, пов'язаних із підготовкою курсових і дипломних робіт, проходженням практики та стажування.

У Німеччині отримання вищої освіти є безкоштовним, але студенти мають оплачувати відвідування лабораторій, спортивних комплексів та бібліотеки. З огляду на такі необхідні платежі, у цій країні також широко розповсюджено державне кредитування. Кредитування в Німеччині здійснюється шляхом надання безвідсоткової позики, яку студент отримує щомісячно, а після закінчення вищого навчального закладу повертає позику. Виплати за кредитом починаються після закінчення вищого навчального закладу, коли випускних улаштовується на роботу. Також існують різні пільги (оплата половини суми позики, подовження терміну кредитування). Термін кредитування у середньому становить 10 років [14]. У Швеції також система вищої освіти є безкоштовною, але студент має доступ до кредитування з метою покриття витрат на проживання.

Досліджуючи досвід надання освітніх кредитів у розвинених країнах дають змогу зробити висновки про значні обсяги кредитування та вагому підтримку держави. Значні фінансові ресурси спрямовуються на підтримку обдарованої молоді через пільгове кредитування, стипендії, гранди тощо. Таке ставлення до підтримки вищої освіти, у т. ч. через кредитний механізм, пояснюється дотриманням концепції розвитку економіки знань – економіки інноваційного типу, яка не можлива без відповідного кадрового забезпечення висококваліфікованими фахівцями.

Відомий науковець П. Друкер зазначав, що економіка знань стане більш конкурентоспроможною. П. Друкер визначає нового працівника розробником знань (knowledge worker), зокрема, кожен такий працівник має приймати рішення, а гарантія зайнятості нового працівника – постійне навчання. Саме на цій основі виникає інтелектуальна праця, водночас це стає і "ною технологією" [15].

У контексті дослідження досвіду розвинених країн у частині застосування кредитних механізмів і забезпечення державної підтримки, можна із впевненістю казати, що підтримка держави у розвитку кредитування здобуття вищої освіти в Україні, а можливо і за її межами (якщо це стосується спеціальностей, яких немає в Україні), позитивно позначиться на розвиткові економіки знань інноваційного типу.

Висновки та дискусія. Питання фінансового забезпечення системи вищої освіти є предметом дискусії не тільки в Україні, а й у розвинених країнах, які використовують різні підходи до побудови моделі фінансування вищої освіти. Також і різні вчені розробляють власні науково-методичні та практичні підходи до розв'язання проблеми фінансового забезпечення здобуття вищої освіти. У т. ч. предметом дискусій є необхідна достатність обсягів фінансових ресурсів, які виділяються на кредитування урядами країн.

Зроблено висновки про те, що розвинені країни використовують різні типи кредитів: державні кредити та комерційні (приватні). Державне кредитування передусім використовується як інструмент державної соціально-економічної політики щодо розвитку певної галузі та підтримки обдарованої молоді. І головним пріоритетом держави стає підвищення рівня освіти, що зрештою забезпечуватиме наукоємність та інноваційне спрямування економіки. Безперечним є факт, що у сфері вищої освіти формуються знання, які є найважливішим та невичерпним ресурсом наукоємної економіки.

З огляду на хронічне недофінансування системи вищої освіти в Україні, широке запровадження кредитних механізмів фінансування здобуття вищої освіти значною мірою покращить фінансовий стан вищих навчальних закладів, зменшить навантаження на державний бюджет та приведе до позитивного соціального ефекту, зробивши вищу освіту більш доступною для широких верств населення.

Скорочення державного замовлення на підготовку фахівців із вищою освітою та поступове підвищення частки платної освіти актуалізує розроблення системної програми освітнього кредитування. Кредитні програми здобуття вищої освіти мають стати обов'язковим елементом багатоканальної системи фінансового забезпечення вищої освіти в Україні із використанням комерційних кредитів банків як одного із джерел фінансування. Безумовно, що ринкові механізми комерційного кредитування не дозволяють створити відповідні соціально-економічні умови, які необхідні для забезпечення доступу широких верств населення до вищої освіти, тому участь держави у програмах кредитування є однією з обов'язкових умов розвитку альтернативних джерел фінансування здобуття вищої освіти. З огляду на це, можна використовувати механізм здешевлення комерційних кредитів через компенсацію відсотків за кредитами із бюджету. Такий механізм існує для сільськогосподарських підприємств, то чому не використати його для підтримки обдарованої молоді.

Для забезпечення соціальної справедливості вища освіта має відігравати роль "соціального ліфта" для найменш забезпечених верств населення, що зумовлює застосування кредитного механізму фінансування із широкою участю держави, у т. ч. кредитування за пільговими програмами через державні банки. Загалом, з огляду на високі корупційні ризики, програму державного пільгового кредитування необхідно трансформувати на кредитування, яке буде здійснюватися державним банком, передусім Ощадбанком, що зменшить навантаження на бюджет і забезпечить цільове використання коштів. Необхідно ухвалити спеціальну програму кредитування вищої освіти через Ощадбанк на пільгових умовах та на тривалий термін (від 10 до 20 років).

Подальшими напрямками наукових досліджень мають бути наукові опрацювання щодо розробки концепції кредитування здобуття вищої освіти в Україні, яка б охоплювала всю банківську систему України. Для цього необхідно визначити такі концептуальні підходи: 1) які соціальні верстви населення можуть брати участь у пільговому кредитуванні вищої освіти; 2) які види освітніх кредитів діятимуть та який вид державної підтримки буде застосовано (пільгові під невисокі відсотки, із компенсацією відсотків, під гарантію уряду тощо); 3) розробити покрокові програми реалізації кредитного механізму здобуття вищої освіти в Україні; 4) визначити обсяги бюджетного фінансування освітніх кредитів та взаємозв'язок фінансування із державного бюджету та місцевих бюджетів (особливо це актуально в контексті запровадження освітньої субвенції для вищої освіти);

5) з боку комерційних банків необхідно буде отримати деталізацію кредитних продуктів.

Окремого опрацювання потребуватимуть нормативно-правові акти стосовно регулювання системи вищої освіти та питань кредитування щодо установалення типових умов кредитування і стандартів.

Список використаних джерел:

1. Barr N. Financing higher education: lessons from economic theory and reform in England // *Higher Education in Europe*, 2009, vol. 34 (2), p. 201-209. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/03797720902867419>.
2. Blaug M. *An Introduction to the Economics of Education* / M. Blaug. – Harmondsworth: Penguin Books, 1970. – 363 p.
3. Wolfe B. Social and nonmarket benefits from education in an advanced economy / Barbara L. Wolfe, Robert H. Haveman [Electronic resource]. – Available at: <http://www.bos.frb.org/economic/conf/conf47/index.htm>.
4. Chapman B. Conceptual Issues and the Australian Experience with Income Contingent Charging for Higher Education // *Economic Journal*. – 1997. – Vol. 107 (482). – pp. 705-730.
5. Боголиб Т. М. Роль держави у створенні університетів світового рівня // *Економічн. вісн.* – 2016. – Вип. 28/1. – С. 15–26.
6. Малишко В. В. Фінансування вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи // *Молодий вчений*. – 2016. – № 2(29). – С. 64–67.
7. Захаревич Г. О. Державне кредитування здобуття вищої освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід / Г. О. Захаревич // *Економічний часопис – XXI*. – 2011. – № 9–10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2011/9-10/201117.html>.

8. Пчелінцева І. Освітній кредит / І. Пчелінцева // *Вища школа*. – 2005. – № 2. – С. 95–100.

9. Про затвердження Порядку надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.2003 № 916 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/916-2003-%D0%BF>.

10. Новіков В. Фінансово-кредитні та інституціональні аспекти розвитку професійної освіти на постболонському просторі [Текст] / В. Новіков, П. Левін // *Проблеми науки і освіти*. – 2006. – № 2. – С. 64–72.

11. Боголиб Т. Вдосконалення фінансового забезпечення вищої освіти / Т. Боголиб // *Вісн. ТДЕУ*. – 2006. – № 3. – С. 76–87.

12. Federal Family Education Loan Program [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www2.ed.gov/programs/ffel/index.html>.

13. Federal Student Loan Program. Federal Stafford Loans [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studentaid.ed.gov/sa/sites/default/files/federal-loan-programs.pdf>.

14. Johnstone B. Student loans in International Perspective: Promises and Failures, Myths and Partial Truths. The Center for Comparative and Global Studies in Education, University at Buffalo, 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/247662572_Student_Loans_in_International_Perspective_Promises_and_Failures_Myths_and_Partial_Truths.

15. Drucker, Peter. 1942. *The Future of Industrial Man*. New York: The John Day Company. p. 205.

Received: 26/01/2018

1st Revision: 20/02/18

Accepted: 10/03/2018

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

Т. Затоначая, д-р экон. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина,
Г. Терещенко, канд. экон. наук, старш. научн. сотр.
Институт образовательной аналитики, Киев, Украина

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ КРЕДИТНОГО И СТРАХОВОГО МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ ПОЛУЧЕНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Статья освещает проблемы финансового обеспечения высшего образования в Украине. Проанализировано применение кредитных механизмов финансирования получения высшего образования в Украине, а также исследованы схемы кредитования в зарубежных странах. Сделаны выводы по необходимости дальнейшего развития кредитных механизмов финансирования получения высшего образования, а также сделаны соответствующие рекомендации относительно перспектив трансформации государственных льготных кредитов в кредиты под гарантии правительства.

Ключевые слова: кредит; страхование; механизм финансирования; высшее образование.

T. Zatonatska, Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
H. Tereshchenko, PhD in Economics, Senior Researcher
Institute of Educational Analysis, Kyiv, Ukraine

DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF CREDIT AND INSURANCE MECHANISMS FOR FINANCING HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

The article covers the problems of financial provision of higher education in Ukraine. The application of credit financing mechanisms for obtaining higher education in Ukraine is analyzed, as well as the schemes of lending in foreign countries have been investigated. Conclusions are made on the necessity of further development of financing mechanisms for financing higher education, as well as relevant recommendations regarding the prospects of transformation of state soft loans into loans under government guarantees.

Key words: credit, insurance, financing mechanism, higher education.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. Barr, N., 2009. Financing higher education: lessons from economic theory and reform in England. *Higher Education in Europe*, 34 (2), pp.201-209. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/03797720902867419>.
2. Blaug, M., 1970. *An Introduction to the Economics of Education*. Harmondsworth: Penguin Books.
3. Wolfe, B. and Haveman, R., 2002. *Social and nonmarket benefits from education in an advanced economy*. [online] Federal Reserve Bank of Boston. Available at: <http://www.bos.frb.org/economic/conf/conf47/index.htm> [Accessed 10 March 2018].
4. Chapman, B., 1997. Conceptual Issues and the Australian Experience with Income Contingent Charging for Higher Education. *Economic Journal*, 107(482), pp.705-730.
5. Bogolyb, T., 2016. The role of the state in the creation of world-class universities. *Economic Bulletin of the University*, 28/1, pp.15-26.
6. Malysko, V. V., 2016. Higher Education Financing in Ukraine: Problems and Perspectives. *Young Scientist*, 2 (29), pp.64-67.
7. Zakharevych, G.O., 2011. State lending for higher education: national and foreign experience. *Economic Annals-XXI*, [online] Available at: <http://soskin.info/ea/2011/9-10/201117.html> [Accessed 10 March 2018].
8. Pchelintseva, I., 2005. Educational credit. *Higher school*, 2, pp. 95-100.
9. Resolution 916 of 16 June 2003 [online] Cabinet of Ministers of Ukraine. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/916-2003-%D0%BF>.
10. Novikov, V. and Levin, P., 2006. Financial and credit and institutional aspects of the development of vocational education in the post-Bolton space. *Problems of science and education*, 2, pp. 64-72.
11. Bogolyb, T., 2006. Improvement of Financial Provision of Higher Education. *Bulletin of the TDEU*, 3, pp. 76-87.
12. Federal Family Education Loan Program [online] U.S. Department of Education. Available at: <https://www2.ed.gov/programs/ffel/index.html>.
13. Federal Student Loan Program. Federal Stafford Loans [online] Federal Student Aid - U.S. Department of Education. Available at: <https://studentaid.ed.gov/sa/sites/default/files/federal-loan-programs.pdf>.
14. Johnstone, B., 2001. Student loans in the International Perspective: Promises and Failures, Myths and Partial Truths. [online] Available at: https://www.researchgate.net/publication/247662572_Student_Loans_in_International_Perspective_Promises_and_Failures_Myths_and_Partial_Truths [10 March 2018].
15. Drucker, P., 1942. *The Future of Industrial Man*. New York: The John Day Company.